

Katryèm leson:
Jean Erich René
Samdi 12 Jiyè

3.- Vwayèl kreyòl

3.1.-Lang kreyòl gen 7 Vwayèl bouch. Yo pwononse yo menm jan ak mo ki an fas yo wa:

a : anana, ase, latè, leta
e : elèv, redi, rale, eskonbrit
è : èske, kèk, ankè, tèt, mèt, lèt
i : initil, inonni, imite, pit, siman
o : ochan, foli, mato, siro, otomobil
ò : òfèv, gòl, tòl, alkòl, tòkmòl, lekòl
ou : sou, fou, mouri, goud, kalfou, jounou

3.2.-Lang kreyòl gen 4 Vwayel bouch-nen. Yo prononse yo menm jan ak mo ki an fas yo wa :

an : anlè, zandolit, devan , manti, lan nannan
en : enbesil, pentad, lapen , kreten, pen, anyen, men, nen
on : pongongon, pichon, madichon, ponpe, pantalon
oun : moun, ounsi, youn

3.3.-Vwayel -konsòn : W

aw : baw, paw
wa : watè, lakwa , bwa, wa madigra,
wan : wanga, kwann
we : wete, dwe , welele, swe, anmwe
wen : kwen, pwen, swen, pwenn, mwen, lwen
wi : kwi, piwili, kiwi
wo : wotè, gwo
wò : wòl, bwòs
won : wont, fwonte
wou : woule, kwout

Atansyon

Wo, Wò, Won, Wou kapab ekri konsa tou : Ro, Rò, Ron, rou.
Egzanp : rotè, gro, ròl, bròs, ront, fronte, roule, krout

Y

ya : faya, pyas
yan : yanvalou, pyan
ye : peye, katye
yè : ayè, soupyè
yen : anyen, kretyen
yo : koyo, konfyolo
yò : miyò, dyòl, biyòt
yon : pyon, bouyon
you : you, pyout, pay, kay, bòy, fèy, chanye

UI

Egzanp: luil, nuit, uit zuit

- Kounye ya ou dwe kapab li 2 tèks sila a yo dyòl loulou

Egzèsis # 1

Ti gason al dousman.

Si zandolit te gen viann sou li, se pa sou tout branch bwa byen ba li ta pwomennen. Se anlè sèlman li ta rete. Ganga ba-w pwen li pa di-w dòmi lan kafou. Rete trankil se renmèd kò. Depi yon moun trò cho devan bann lan li gen poul jwenn ak zo grann li. Mache chèche pa dòmi san soupe. Tren Makdonal ki te pi cho te kanpe alewè pou wou. Ou dim manti! Rete gade wa wè. Se sòt ki bay, se enbesil ki pa pran. Ou gen pou pran lan yon pongongon! Ou gen yon pichon ki pou tonbe sou wou lan mache fè akrochay ak tout moun lan katye ya, menm pantalonw pap ka rete sou wou.

Anyen sa! Se madichon map baw! Se ounsi ou ye! Ou kanzo ! Welele ! Oke pitit mwen. Sèlman ti pwen ou te al pran lòt jou kay ganga-a pap anpeche lakwa vini devan pòt la non. Jou malè wanga pa sèvi. Lè pentad rele li di : ou kwè ! Ebyen se ak moun ki pa vle tande lap pale. Bouch gran moun santi men pawòl li pa santi. Ou pran abitud ap mache lan nwit. Saw pran se paw ! Yon lè ou gen pou rankontre ak Mèt Minwi. Ma wè kote wap me te kow. Ou gen pou jwenn ak ti baka ki lan kafou Klèsin lan. Wa degajew ! Se pa mwen ki te voyew. Epitou ki te melem ! 3 galon kleren 2 fèy planch, lantèmanw chante. Repo! Ti gason al Dousman tande.

Egzèsis # 2

Manzè Roza

Manzè Roza se yon pòv malerèz kap viv lan yon sèl pyès kay ke li anfème lan men bòs Ilrik pou 6 mwa. Li gen yon sèl ti gason ki rele Jeròm. Lan pwen moun ki konnen kilès ki papal. Men li toujou di ke se Jeròm ki tout richès

li. Tout sa li fè se lan Jeròm li pase. Se Jeròm ki baton vieyès li paske li pa gen mari, li pa gen pèsonn ankò. Li pa anplwaye leta, li pap gen pansyon e li pa gen 5 kòb labank.

Manzè Roza leve chak maten lal nan mache vil Jeremi lal vann. Li peye yon mesye yo rele Ti Je, ki pote bak li pou li chak maten ak chak apre midi. Ki sa li vann ? Riban tout koulè, bouton presyon, zepeng, zegui, grenn digo elatriye. Men lan yon bokal ki anba bak kenkay la, li gent lòt bagay ke li sere. Ki sa li ye ? Li vann tout pyès pou moun kap fè wanga : ralemennenvini, vapmenli, poud fòwvle pou moun ki damou, dlo repiyans, 3 degout elatriye. Men fòw konla pou al la. Bagay sa yo, se ak pratik li vann yo. Men se ladanl pi gwo resèt jounen yan ye. Se kretyen li ye men saw vlel fè, se lavi lap chèche.

Lèswa lè lap antre lakay, li achte yon mazonbèl, 3 grenn bannann, yon pake kreson ou byen lyann panyen, 2 pyas vyann kabrit, 10 kòb andui poul pete yon bouyon lèl rive. Gen de jou lan semenn lan, li konn brase yon mayi moulen ak pwa nwa ou byen ak fey kaya ou byen kilenbe. Dimanch li pa ale lan mache. Men chaq fwa anvan li antre li pa janm bliye pote yon ti piwili pou Jeròm, yon sèl badjol la. Leswa lè li fini bay manje, li limen pip li, li chita anba galeri ya, li kwaze janm li. Lap ponpe nyaj. Ou gen lenpresyon ke chak touf lafimen li pouse se ak yon moun lap pale lan kèl :

- Jeròm si wou jwe foubòl ak soulye ya, li chire, zafèw se wouk konn ki sa wa mete pou wal lekòl ?
- Ou pa gen bònn ou pa gen domestik, siw pa vle al pran 2 bokit dlo anba tiyo wa pou plen kannari ya , se wou ki konnen sa wa bwè, ak kisa wa fè twalèt ou.
- Siw pa etidye, se wou ki konnen sa wap ye demen paske mwen pa gen byen, se dlo mat bat poum fè bè. Ou se yon pitit san papa.
- Ki sam ye mezanmi, yon pòv malerèz san zazil, men vwazinn Franswaz ap vini palem de politik.
- Rete ! Politik pam se bak mwen, prezidanm se chodyèm, depitem se Jeròm pitit mwen !
- Mwen pa janm lan konfyolo ak moun. Epi pou yal dim te di.
- Kote mwen pran soulye po bannann pou mal tribinal tèt aran.
- Kilès ki zanmi mwen ? Apre dye se lajan lan pòch mwen !

Na wè lót samdi pou dènye leson wan.

Vwayèl bouch., vwayèl bouch nen, vwayèl konsòn mwen kopye yo sou :

Sit entènèt: <http://www.kreyol.org/aprannk.htm>

Imel : reka@kreyol.org